

Betje Wolff en Aagje Deken

Betje Wolff (Elizabeth Wolff-Bekker, Vlissingen, 24 juli 1738 - Den Haag, 5 november 1804) en Agatha (Aagje) Deken (Nieuwer-Amstel, 1741 - Den Haag, 14 november 1804) waren bekende Nederlandse schrijfsters.

Betje Bekker werd geboren in een gegoede calvinistische familie. Ze had een onstuimig karakter en vrijzinnige ideeën. Ze trouwde op 18 november 1759 met de 52-jarige predikant Adriaan Wolff. In 1763 debuteerde zij met de bundel *Bespiegelingen* over het genoegen.

Agatha Deken werd geboren in 1741 in Nes aan de Amstel, gemeente Nieuwer-Amstel (thans Amstelveen). In 1745 overleden haar ouders en werd zij ondergebracht in het collegianten-weeshuis 'De Oranje Appel' aan de Huidenstraat 2 in Amsterdam. Daar bleef ze tot 1767. Op latere leeftijd schrijft zij in haar "geschrift eener bejaarde vrouw" daarover: "De meisjes hebben het daer voor hunnen stand in de waereld al te wel: men leert haer daer denken!". Na het verlaten van het weeshuis had ze verschillende dienstbetrekkingen. Later begon ze een koffie- en thee-handeltje. In 1769 werd Deken lid van de Doopsgezinde Gemeente in Amsterdam. Toen Aagje Deken 29 was, nam ze haar intrek bij haar vriendin Maria Bosch, als zieken-verzorgster. Maria Bosch overleed in 1773. In 1775 verscheen de bundel 'Stichtelijke gedichten', die Deken samen met Maria Bosch had geschreven.

In 1776 begon de briefwisseling tussen Aagje Deken en Betje Wolff, die toen al enige werken op haar naam had staan. In oktober van dat jaar ontmoetten zij elkaar voor het eerst. In 1777, na de dood van haar echtgenoot, ging Wolff samenwonen met Aagje Deken. In september 1777 betrokken zij samen een huurhuisje in De Rijk, en publiceerden zij hun eerste gemeenschappelijke werk: 'Brieven'. Hun grootste successen waren de briefromans *De Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart* (1782) en *Historie van den heer Willem Leevend* (1784-1785). In 1778 verhuisden Wolff en Deken naar De Rijk. In 1781 erfde Deken ruim 13.000 gulden en de twee gingen in 1782 op het buiten 'Lommerlust' in Beverwijk wonen. Een overdrachtsakte uit 1757 spreekt van 'een plaizante buijtenplaats met desselfs heerehuysinge, koets- en paardestallen, tuinmanswoning, tuinsieraden en -beelden'. Volgens het transportregister van 9 april 1782 verwierf Aagje voor haar f 6500, - 'een huis, groote thuijn met steene speelhuijs, koetshuijs en stallingen en bosch, staande en geleegeen annex den anderen alhier ter stede in de Peperstraat, strekkende de huizinge en stallinge met de daar achter geleegeen thuin voor van de straat tot achter aan het Kerkpad, waar aan het bosch annex geleegeen is'.

Alles bij elkaar 4 morgen (ongeveer 3½ hectaren) groot. We kunnen ons van het geheel een goede visuele voorstelling maken dank zij het drietal gravures dat Caspar Philips Jacobsz. in 1787 van Lommerlust maakte. Overigens is 'Lommerlust' de naam die Wolff en Deken aan het buitentje gaven. Tevoren heette het 'De Raep', naar de bekende Amsterdamse patriciërsfamilie Raep, die deze hofstede al in 1578 's zomers bewoonde.

Beverwijk wordt ons door achttiende-eeuwse schrijvers eenstemmig als een van de bekoorlijkste oorden in Holland afgeschilderd. Om dat te geloven, heeft men wel een oude topografische atlas nodig. Want terwijl Midden-Beemster en De Rijp ook nu nog, tenminste gedeeltelijk, hun oude karakter behouden hebben, leek het Beverwijk uit de tijd van Wolff en Deken in niets op het huidige geïndustrialiseerde Hoogovens-gebied. Beverwijk toen was een streek van welig groeiend geboomte en weilanden, ingeklemd tussen het inmiddels verdwenen Wijker Meer en de duinen van Kennemerland. Groot was de 'Wyk' niet; de Tegenwoordige Staat van Holland heeft in 1750 aan vier zinnen genoeg voor een plaatsbeschrijving:

Het voornaamste en aanzienlykste van de Beverwyk bestaat in eene ruime Straat, de Breedestraat genaamd, die met een dubbele ry schoone Lindeboomen beplant is, en op welke eenige dwersstraten ter eener zyde naar de Agterstraat, en ter andere zyde op de Haven uitloopen. Het Stadhuis, een eenvoudig Gebouw, met een klein Toorentje uit het Dak, staat op de Breedestraat. Aan het einde der Agterstraat in het Noorden van de Beverwyk is de Kerk, een ruim en deftig Gebouw, met een hoogen vierkanten Tooren, door een agtkanten Spits gedekt, die vry verre in Zee kan gezien worden. Men rekent dat er 1300 Inwooners zyn; waar onder veelen, die van hunne overgegaarde Inkomsten een stil leeven zoeken.

Vanwege hun patriottische sympathieën verhuisden Wolff en Deken in 1788 naar Trévoux bij Lyon in het departement Ain (regio Rhône-Alpes). In 1789 verscheen Wandelingen door Bourgogne. Tussen 1793 en 1796 schreven ze aan de Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of De gevolgen van de opvoeding, een roman in 6 delen. Door financiële nood moesten zij in 1797 terugkeren naar Holland, waar ze in Den Haag woonden. Wolff stierf in Den Haag; enkele dagen na haar overlijden stierf ook Deken. Beide vrouwen liggen begraven op de begraafplaats Ter Navolging in Scheveningen.

Het graf op de begraafplaats in Scheveningen

een bronzen beeld van een zittende en staande vrouw, die gezamenlijk een boek lezen (van H. Bayens)

fontein

Zowel in de Nes aan de Amstel (beeld) als in Vlissingen (fontein) zijn ter nagedachtenis aan Elisabeth Wolff en Agatha Deken monumenten opgericht. (Zie afbeeldingen hierboven)

De publicaties van Betje Wolf

- 1763 - Bespiegelingen over het genoeg
- 1765 - Bespiegelingen over den staat der rechtheid
- 1765 - Eenzame nacht gedachten, over den slaap en den dood
- 1769 - Walcheren
- 1772 - De menuet en de dominees pruik
- 1772 - De onveranderlyke Santhorstsche geloofsbelydenis
- 1772 - Lier- veld- en mengel-zangen
- 1774 - Aan mynen geest
- 1776 - Brieven van Constantia Paulina Dortsma
- 1778 - Beemster-winter-buitenleven
- 1779 - Proeve over de opvoeding
- 1780-1781 - Brieven over verscheiden onderwerpen
- 1781 - Economische liedjes (samen met Aagje Deken)
- 1782 - De Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart (samen met Aagje Deken)
- 1783 - Voorrede voor den tweeden druk (samen met Aagje Deken)
- 1784 - De Natuur is mijne zanggodin
- 1784 - Fabelen
- 1784-1785 - Historie van den heer Willem Leevend (samen met Aagje Deken) (acht delen)
- 1785-1786 - Mengel-poëzy
- 1787-1789 - Brieven van Abraham Blankaart
- 1789 - Wandelingen door Bourgogne
- 1793-1796 - Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut (samen met Aagje Deken) (zes delen)
- 1802 - Geschrift eener bejaarde vrouw (twee delen)

De publicaties van Aagje Deken

- 1775 - Stichtelijke gedichten (samen met Maria Bosch)
- 1781 - Economische liedjes (samen met Betje Wolff)
- 1782 - De Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart (samen met Betje Wolff)
- 1783 - Voorrede voor den tweeden druk (samen met Betje Wolff)
- 1784-1785 - Historie van den heer Willem Leevend (samen met Betje Wolff) (acht delen)
- 1793-1796 - Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut (samen met Betje Wolff) (zes delen)
- 1799 - Mijn offerande aan het vaderland
- 1804 - Liederen voor den boerenstand
- 1805 - Liederen voor ouders en kinderen (na haar overlijden uitgegeven)